
زندگی‌نامه

سید جلال‌الدین محدّث ارموی^۱

علی صدراپی خویی

نام و نسب

دکتر سید جلال‌الدین حسینی ارموی، مشهور به محدّث و محدّث ارموی، فرزند سید قاسم، فرزند سید عبدالله است که متأسفانه در منابع موجود، به نسب‌نامه سیادت او اشاره‌ای نشده است. او در رمضان ۱۳۲۳ق، برابر با دوم قوس (آذر) ۱۲۸۳ش، در شهر سرسبز ارومیه، دیده به جهان گشود.

تحصیلات

محدّث، فراگیری علم و دانش را از دوران کودکی شروع کرد و پس از اتمام تحصیلات مقدماتی و فراگرفتن ادبیات فارسی به تکمیل معلومات خود پرداخت. او ادبیات عربی (صرف، نحو، معانی، بیان و عروض) و علوم اسلامی (فقه، اصول، منطق، فلسفه، حدیث و رجال) را سال‌های سال در محضر اساتید دانشور ارومیه، همچون شیخ علی خاکمردانی خویی و دیگران فراگرفت. از آن پس، برای بهره‌گیری از حوزه علوم اسلامی مشهد مقدس به آن جا مسافرت نمود.

محدّث، مدت چهار سال از حوزه پر فیض مشهد بهره برد، تا اینکه پس از واقعه

---

۱. این مقاله قبل از این در فصلنامه علوم حدیث، ش ۱۳، پاییز ۱۳۷۸، ص ۱۲۷-۱۴۲، به چاپ رسیده است.

کشف حجاب و قتل عام مسجد گوهرشاد، به تهران مهاجرت نمود و در نظر داشت که برای ادامه تحصیل، راهی نجف اشرف شود؛ ولی روزگار در این تصمیم با وی همراهی نکرد.

اساتید

از استادان دوران تحصیل محدث ارموی، اطلاع چندانی در دست نیست و فقط نام چند تن از اساتید وی در شرح حال او ذکر شده است که عبارت‌اند از:

- ۱- شیخ علی خاکمردانی خویی. (شرح حال وی پس از این خواهد آمد).
- ۲- سید محمدحسین ارموی عرب باغی. ارموی از جانب وی به «محدث»، ملقب گردید.

آثار

آثار علمی محدث ارموی، دو بخش است: اول، آثاری که خود او تألیف یا ترجمه کرده است. دوم، آثاری که به تحقیق و تصحیح و حواشی او انجام یافته است.

الف) تألیفات و ترجمه‌ها:

۱. عشق و محبت.
۲. ایمان و رجعت (۴ج). این کتاب را در رد کتاب «اسلام و رجعت» نوشته است.
۳. کشف الکربة في شرح دعاء الندبة.
۴. ذیل میزان الملل علی بخش میرزا قاجار.
۵. فیض الإله في ترجمة القاضي نور الله. این کتاب در مقدمه الصوامر المهرقة در ۱۲۳ صفحه به چاپ رسیده است.

ب) آثاری که با تحقیق و تصحیح و حواشی و مقدمه محدث ارموی به چاپ رسیده است:

۱. آثار الوزراء، تألیف سیف الدین حاجی بن نظام عقیلی. این کتاب در سال

- ۱۳۳۷ش، از سوی انتشارات دانشگاه تهران در ۴۳۴ صفحه به چاپ رسیده است.
۲. ترجمه التنبیهاث العلیة علی وظائف الصلاة القلییة (معروف به أسرار الصلاة). متن رساله از شهید ثانی و ترجمه آن از محمد صالح بن محمد صادق واعظ از دانشمندان عصر صفوی است. این ترجمه در سال ۱۳۲۷ق، در ۱۶۴ صفحه به چاپ رسیده است.
۳. فهرست أسماء الرجال المذكورة أحوالهم فی کتاب «التدوین» للرافعی. چون کتاب التدوین رافعی در زمان مرحوم محدّث چاپ نشده بود، لذا وی این فهرست را از روی نسخه خطی کتاب خانه اسکندریه تهیه کرد و در سال ۱۳۳۴ش، در ۱۱۹ صفحه منتشر نمود.
۴. الإيضاح، نوشته فضل بن شادان نیشابوری. این کتاب، اولین بار توسط انتشارات دانشگاه تهران در سال ۱۳۵۱ش، در ۷۲۸ صفحه به چاپ رسیده است.
۵. التفضیل، تألیف محمد بن علی بن عثمان کراچکی (م ۴۴۹ق). کتاب یاد شده در سال ۱۳۲۹ق، به وسیله دارالکتب الاسلامیه در ۴۴ صفحه همراه کتاب التعریف بوجوب حق الوالدین به چاپ رسیده است.
۶. الرسالة العلیة فی الأحادیث النبویة، تألیف کمال الدین حسین کاشفی سبزواری. این کتاب در سال ۱۳۴۴ق، از سوی بنگاه ترجمه و نشر کتاب در ۵۲۸ صفحه منتشر شده است.
۷. الصوامر المهرقة، تألیف قاضی نورالله شوشتری. این کتاب در سال ۱۳۲۷ش، در ۳۴۰ صفحه به چاپ رسیده است.
۸. الأصول الأصیلة، تألیف ملا محسن فیض کاشانی. کتاب یاد شده در سال ۱۳۴۹ش، در ۲۰۸ صفحه به چاپ رسیده است.
۹. الفهرست، تألیف منتجب الدین علی بن بابویه رازی. تصحیح این کتاب، پایان نامه دکترای محدّث بوده و در سال ۱۳۶۶ش، از سوی کتابخانه آیه الله مرعشی در ۵۸۶ صفحه منتشر شده است.
۱۰. الفصول الفخریة فی أصول البریة، تألیف جمال الدین احمد بن عنبه. این کتاب در سال ۱۳۴۶ش، در ۳۴۸ صفحه به چاپ رسیده است.
۱۱. الغارات، تألیف ابراهیم بن محمد ثقفی کوفی. این کتاب در سال ۱۳۵۴ش، در

دو جلد در ۱۲۰۰ صفحه به چاپ رسیده است.

۱۲. المحاسن، تألیف ابو جعفر احمد بن محمد بن خالد برقی. کتاب یاد شده در سال ۱۳۳۰ ش، در دو جلد در ۷۱۲ صفحه به چاپ رسیده است.

۱۳. تفسیر شریف لاهیجی، تألیف بهاء‌الدین محمد شریف لاهیجی. این کتاب در سال ۱۰۸۶ ق، نوشته شده که جلد اول و دوم آن به تصحیح محدث ارموی در سال ۱۳۴۰ ش، در ۱۹۰۰ صفحه به چاپ رسیده و جلد سوم و چهارم آن به تصحیح دکتر محمد ابراهیم آیتی منتشر شده است.

۱۴. تفسیر گازر (موسوم به جلاء الأذهان وجلاء الأحران)، تألیف ابوالمحاسن حسین بن حسن جرجانی. این کتاب در یازده جلد در سال‌های ۱۳۳۷ تا ۱۳۴۱ شمسی منتشر شده است.

۱۵. شرح غرر الحکم و ذرر الکلم، متن این کتاب از عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی و شرح آن از جمال‌الدین محمد خوانساری است که به تصحیح محدث ارموی در سال ۱۳۴۲ ش، در ۴۰۰۰ صفحه منتشر شده است.

۱۶. نقض، نوشته عبدالجلیل رازی قزوینی. محدث، این کتاب را در چهار مرحله تحقیق و منتشر نموده است. در مرحله اول، اصل کتاب که فارسی است به سال ۱۳۳۱ ش منتشر شد. در مرحله دوم، به سال ۱۳۳۵ ش، مقدمه نقض در ۱۶۰ صفحه به چاپ رسید. در مرحله سوم، فهرست نقض و مقدمه آن با عنوان کلید نقض (فهرست بعضی مطالب النواصب) به سال ۱۳۳۶ در ۲۰۶ صفحه منتشر گردید. در مرحله چهارم، محدث، تعلیقاتی را که در طول ۲۷ سال بعد از چاپ اصل کتاب جمع آوری نموده بود، در دو جلد به سال ۱۳۵۸ ش، در ۲۰۰۰ صفحه (تقریباً) منتشر ساخت.

۱۷. حکمت اسلام، تألیف محمد صالح بن محمد باقر قزوینی. این کتاب در سال ۱۳۵۴ ش، در ۲۰۰ صفحه توسط بنگاه ترجمه و نشر کتاب، منتشر شده است.

۱۸. دیوان قوامی رازی، از شعرای نیمه اول سده ششم هجری. این دیوان در سال ۱۳۳۴ ش، در ۲۸۵ صفحه منتشر شده است.

۱۹ و ۲۰. رجال ابن داوود، تألیف تقی‌الدین حسن بن علی بن داوود حلی؛ رجال

البرقی، تألیف ابو جعفر احمد بن محمد برقی. کتاب اول در ۵۷۰ صفحه به همراه کتاب دوم در یکصد صفحه، در یک مجلد به سال ۱۳۴۲ شمسی منتشر شده است.

۲۱. زاد السالک، تألیف ملا محسن فیض کاشانی. کتاب یاد شده در سال ۱۳۳۱ ش، در قطع جیبی در ۱۴۵ صفحه با عنوان ره توشه سالکان منتشر شده است.

۲۲ و ۲۳ و ۲۴. سه رساله در علم رجال به نام‌های: توضیح الاشتباه و الإشکال، تألیف محمد علی ساروی؛ رساله فی معرفة الصحابة، تألیف محمد بن حسن حرّ عاملی؛ رجال قائن، تألیف محمد باقر آیتی بیرجندی. این رسالات زیر نظر محدث ارموی به وسیله سید کاظم موسوی تصحیح و در سال ۱۳۴۵ ش، در ۳۶۰ صفحه منتشر شده است.

۲۵. شرح المئة کلمة لأئمة المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام، تألیف ابن میثم بحرانی که در سال ۱۳۴۹ ش، در ۴۱۱ صفحه منتشر شده است.

۲۶. شرح فارسی شهاب الأخبار. متن از قاضی قضاعی است و شرح آن توسط یکی از دانشمندان شیعی سده هفتم هجری نوشته شده که در سال ۱۳۴۲ ش، در ۴۰۴ صفحه به زیور طبع، آراسته شده است.

۲۷ و ۲۸. شرح فارسی مصباح الشریعة و مفتاح الحقیقة. (متن منسوب به امام صادق علیه السلام است و شرح آن از عبدالرزاق گیلانی است که به ضمیمه رساله نیت آقا جمال خوانساری در سال ۱۳۴۴ ش، در ۶۴۸ صفحه به چاپ رسیده است.

۲۹ تا ۳۴. شش رساله فارسی از رسائل ملامحمد طاهر قمی. شامل رسائل: معالجة النفس، مباحث النفس (در بیان اصلاح نفس)، ترجمه تنبیه الراقدين (در بیان چگونگی مرگ و انتقال به سرای باقی)، رساله در بیان زکات و اقسام آن، ترجمه نماز و آداب به جای آوردن آن، و تحفه عباسی است که در سال ۱۳۳۹ ش، در ۳۴۲ صفحه منتشر شده است.

۳۵. فردوس (در تاریخ شوستر و برخی از مشاهیر آن)، تألیف علاء الملک مرعشی شوستری. این کتاب در سال ۱۳۵۲ ش، در ۳۱۵ صفحه منتشر شده است.

۳۶. نجاتیه (در ذکر احکام غیبت و تعریف توبه نصوص و شرایط و آداب آن). این کتاب، تألیف شیخ ابو محمد بسطامی است و در سال ۱۳۳۴ ش، در ۱۵۴ صفحه منتشر شده است.

۳۷. نسائم الأسحار من لطائف الأخبار، از ناصر الدین منشی کرمانی. این کتاب در سال ۱۳۳۸ ش، در ۲۶۰ صفحه به چاپ رسیده است.
۳۸. میزان الملل، تألیف علی بخش میرزا قاجار.
۳۹. دیوان اشعار میرزا ابوالفضل تهرانی.
۴۰. دیوان اشعار سید فضل الله راوندی کاشانی.
۴۱. مفتاح التحقيق، از شیخ علی معزی دزفولی.
۴۲. نقاوة الإصابة، تألیف حاج میرزا ابوالفضل تهرانی.
۴۳. شرح صد کلمه امیرالمؤمنین علیه السلام، تألیف عبدالوهاب.
۴۴. مطلوب کل طالب من کلام امیرالمؤمنین علی بن ابي طالب علیه السلام، تألیف رشیدالدین وطواط.
۴۵. الأربعین من الأربعین، از شیخ منتجب الدین رازی.

آثار ارموی در علوم حدیث

- محدّث به ائمه علیهم السلام عشق می ورزید و به همین جهت، تمام تلاش و توان خود را در احیای متون حدیثی شیعه و کتاب های رجال، صرف نمود. آثار تحقیقی و تصحیحی محدّث در این زمینه عبارت اند از:
۱. کشف الکربة في شرح دعاء الندبة که شرح مفصّل دعای ندبه است. مؤلف از دو شرح دیگر این دعا از جمله شرح استادش ملاعلی خاکمردانی، در تألیف آن استفاده نموده و در این کتاب، دو سند و طریق معتبر برای دعای ندبه ذکر و صحّت آنها را اثبات نموده است. سوگمندان این شرح تاکنون به زیور طبع آراسته نشده و محققان از آن، محروم اند.
  ۲. المعاسن، تألیف ابو جعفر احمد بَرّقی.
  ۳. الرسالة العلیة في الأحادیث النبویة، نوشته ملاحسین واعظ کاشفی.
  ۴. شرح غررالحکم و دررالکلم، از آقا جمال خوانساری.
  ۵. شرح المئة کلمة، به قلم ابن میثم بحرانی.

۶. شرح فارسی شهاب الأخبار.
۷. شرح فارسی مصباح الشریعة.
۸. شرح صد کلمه امیرالمؤمنین علیه السلام، از عبدالوهاب.
۹. مطلوب کل طالب من کلام علی بن ابی طالب علیه السلام، تألیف رشیدالدین وطواط.
۱۰. أربعون حدیثاً، نوشته منتجب الدین رازی.
۱۱. فهرست منتجب الدین.
۱۲. رجال ابی داوود.
۱۳. رجال البرقی.
۱۴. توضیح الاشتباه والإشکال، از سازوی.
۱۵. رسالة فی معرفة الصحابة، تألیف شیخ حرّ عاملی.

محدّث ارموی در نگاه دیگران

استاد جلال‌الدین همایی در وصف محدّث ارموی چنین می‌نویسد:

حضرت فاضل محقق مقدام و عالم مدقق عالی‌مقام، جناب مستطاب، سید المؤلفین، آقا میرجلال‌الدین محدّث ارموی - آدام الله أيام إفاضاته العالیة - که الحق أرومة فضل و جرثومة ادب است...^۱

و در جای دیگر می‌نویسد:

چند سال قبل، روزی که شرف دیدار و صحبت فیض‌بار حضرت فاضل محقق بزرگوار و سید جلیل عالی‌مقدار، جناب مستطاب، عمدة الفضلاء والمؤلفین، آقای میرجلال‌الدین محدّث حسینی ارموی - أحسن الله توفیقه و تشدیده و أجزل من كل عارفة مزیده و تأییده - دست داد، نظر به مراتب جدّ و جهد و نیروی مجاهدت و خلوص عقیدت و صدق عزیمت و نفوذ صریحت که در حضرت معظم له سراغ داشتم و بروز شواهد و امارات که میسر توفیق ایشان بود...^۲

استاد همایی (متخلّص به سنا) همچنین در قطعاتی که به مناسبت انتشار

۱. تقریظ استاد جلال‌الدین همایی بر شرح غرر الحکم و درر الکلم.

۲. از تقریظ استاد همایی بر تفسیر گازر.

کتاب‌های تحقیقی محدّث ارموی سروده، به کزّات وی را ستوده است. وی در مادّه تاریخ پایان چاپ شرح غررالحکم آقا جمال خوانساری می‌گوید:

غرر آمدی که در آفاق	همچو خورشید، مشتهر باشد
شرح او از جمال خوانساری است	که به علم و ادب، سَمَر باشد
طبع از همت محدّث گشت که	ورا فضل بسی شَمَر باشد
بر روی الحق درود باید گفت	کش چنین دست پر هنر باشد
گر به کاری چنین موفق گشت	مسدد لطف دادگر باشد
این چنین ره، کسی رود کاورا	جهد و توفیق، راهبر باشد
شد جلال و جمال با هم یار	کش چنین جاودان اثر باشد

و در مادّه تاریخ طبع تفسیر گلزُربا تصحیح محدّث ارموی چنین سروده:

محدّث را بود الحق در این کار	میان همسران، حَقّ تَفَاخُر
هزارش آفرین، لَلسه دَرّه	که آورد از خزینه این چنین دُر
مدد بی شبهه از توفیق حق داشت	فَمَنْ لَمْ يُفِغِهِ الْحَقُّ مَسَّهُ الضُّر

آیه الله العظمی حاج سید هادی میلانی نیز در مدح وی می‌نویسد:

جناب مستطاب، فاضل محقق و علامه متّبع، آقای میر جلال الدین ارموی محدّث - دامت اُیامه - از مفاخر عالم تشیع و ذخائر این عصر می‌باشند که همواره آثار گران‌بها، نتیجهٔ تتبع سال‌های متمادی را در دسترس قرار می‌دهند و در تصحیح و تعلیق و نشر کتب ذی قیمت و بسیار سودمند، سعی بلیغ مبذول می‌دارند.^۱

کتاب‌شناس خبیر، علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی نیز در تقریظی که بر تفسیر گلزُربا (تصحیح استاد محدّث ارموی) نگاشته، وی را چنین ستوده است:

استاد، علامه بختاه، آقای سید جلال الدین محدّث ارموی - زید افضاله - که جدّاً در اتعاب نفس خود از جهت ترتیب مقدمهٔ جمیله و تصحیح مضامین متن و تعلیقات مفیده بر آن، خودداری ننموده، ...

۱. از تقریظ آیه الله العظمی میلانی بر تفسیر گلزُربا.

استاد دانشمند و کتاب‌شناس، سید احمد حسینی در تراجم الرجال در بیان خصوصیات علمی و مذهبی محدث ارموی چنین می‌نویسد:

كان شديد الولاء لأهل البيت عليهم السلام يرى أن الحق لا يوجد إلا في الأحاديث المأثورة عنهم، ولا يمكن تطبيق الإسلام الصحيح إلا باتباعهم والأخذ عنهم، ولذا كان شديد الذب عن مذهبهم، حاد اللسان مع من يجادله في ذلك.

كانت له همة عالية ونشاط لا يعرف التعب والكلل في التحقيق وتصحيح الكتب وطبعتها، مع نفس طويل جداً في تعاليقه بحيث أصبح أكثر منها أكبر وأضخم من الأصل.^۱

محقق ارجمند، میرهاشم محدث که به حق، خَلَفِي صالح و وارثی لایق (در طریق کسب کمالات) برای محدث ارموی است، در بیان خصوصیات اجتماعی، علمی، مذهبی و خانوادگی پدرش چنین می‌گوید:

بارزترین خصوصیت پدرم، عشق و علاقه قلبی و شدیدش به دین اسلام و مذهب تشیع بود. روزی نبود که ایشان مطلبی از تاریخ اسلام برایمان نگوید و هیچ وعده غذایی در خانه ما خورده نمی‌شد، مگر اینکه ایشان از ائمه اطهار عليهم السلام ذکری می‌کرد. در فاصله عاشورا تا اربعین هر سال، یعنی در همه این چهل روز، زیارت عاشورا را با صد لعن و صد سلام می‌خواند. به دعای ندبه، عشق عجیبی داشت و این عشق را در کتابی که تحت نام کشف الکریه فی شرح دعاء الندبة نوشته، نمایان کرده است. افسوس که ثمره شصت سال عشق او، هنوز به صورت دستنوشته است و شرایط چاپ آن فراهم نشده است.

بسیار روشن و منطقی بود، هیچ‌گاه اسلام را از دریچه تجرّ و تنگ‌نظری و خشونت به ما نیاموخت؛ بلکه سعه صدر و گذشت و بزرگواری را سرلوحه کارهای خود داشت.

استاد، به ائمه اطهار عليهم السلام ارادتی خاص داشت، به طوری که در تمام نوشته‌هایش این ارادت هویداست. از ایشان، نصیحت نامه‌ای خطاب به فرزندان در دو صفحه باقی مانده که: ما در شرایط سخت زندگی و هنگامی که تمام درها را به روی خود بسته ببینیم، به آخرین حجت خدا، حضرت ولی عصر - ارواحنا فداه - پناه ببریم.

اهل تظاهر نبود و تا آخر عمر نخواست که خود را به رخ دیگران بکشد. در رفتار اجتماعی بسیار متواضع و فروتن بود. دوستان کمی داشت؛ اما نسبت به آنان وفادار بود و ادای حق

دوستی را به هرکدام، در موارد مختلف آثارش نمایانده است. این افراد عبارت‌اند از مرحومان: سید نصر الله تقوی، سید جمال الدین اخوی، علامه محمد قزوینی، استاد عبدالحمید بدیع‌الزمانی کردستانی و سیدهادی سینا.^۱

خدمات اجتماعی

محدث ارموی، برای رشد و بالندگی فرهنگی جامعه خود، تمام توان و نهایت تلاش خود را به کار برد. او حاصل تلاش‌های طاقت فرسای علمی و تحقیقی خود را در اختیار جامعه علمی قرار می‌داد که الحق باید اذعان نمود در این راه، موفق بوده است.

محدث، علاوه بر نوشته‌های علمی، خدمات اجتماعی فراوانی نیز انجام داده که در ذیل، به برخی از آنها، اشاره می‌شود:^۲

در شانزدهم مهر سال ۱۳۱۸ش، در تهران به استخدام وزارت فرهنگ درآمد و عازم تبریز گردید و در دبیرستان نظام تبریز به تدریس پرداخت؛ لکن با ورود روس‌ها به آذربایجان در سال ۱۳۲۰ش، به تهران مراجعت نمود و به تدریس ادبیات فارسی و عربی در دبیرستان‌های پایتخت مشغول شد و همزمان، مدیریت قسمت کتاب‌های خطی کتابخانه ملی را برعهده داشت و سپس به دانشگاه منتقل شد و در یازدهم آبان ۱۳۳۵ش، با پایه دهم دبیری به سمت دبیری دانشکده معقول و منقول، منصوب شد.

در سال ۱۳۴۲ش، مرحوم محدث از رساله دکتری خود که تحقیق و تصحیح فهرست منتجب‌الدین بود، دفاع کرد و به اخذ درجه دکتری در رشته ادبیات عرب، نائل شد. محدث، پس از سی سال تدریس (هفده سال در آموزش و پرورش و سیزده سال در دانشکده ادبیات و دانشکده منقول و معقول دانشگاه تهران) در سال ۱۳۴۸ش، به افتخار بازنشستگی رسید.

۱. خلاصه مقالات همایش محدث ارموی، ص ۲۵.

۲. در تنظیم این بخش، از چکیده مقاله خانم پروین ناهیدی در خلاصه مقالات همایش محدث ارموی (ص ۷۵-۷۷) استفاده شده است.

گرامیداشت محدث ارموی

محدث ارموی، در پنجم آبان ماه سال ۱۳۵۸ ش، بر اثر سکته قلبی جهان را بدرود گفت و در حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام در جوار مرقد مفسر نامی شیعه، ابوالفتوح رازی، آرام یافت.

بعد از بیست سال از درگذشت محدث، همایشی برای گرامیداشت خدمات ارزنده وی، به همت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان غربی و با همکاری انجمن آثار و مفاخر فرهنگی در ۲۷ و ۲۸ مرداد ۱۳۷۸ در ارومیه برگزار گردید و جامعه علمی ایران با گوشه‌ای از فعالیت‌ها و تلاش‌های طاقت‌فرسای او آشنا شد. روحش شاد و یادش گرامی باد!

منابع شرح حال محدث ارموی

الف) یادنامه محدث ارموی (به مناسبت همایش بزرگداشت زنده یاد دکتر سید جلال‌الدین محدث ارموی)، ۲۷ - ۲۸ مرداد ۱۳۷۸، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان غربی، ارومیه، ۵۸ ص.

ب) خلاصه مقالات همایش محدث ارموی، ۲۷ - ۲۸ مرداد ۱۳۷۸، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان غربی، ارومیه، ۸۶ ص. «طاقات فرهنگی»
عناوین مقالاتی است که خلاصه آنها در خلاصه مقالات همایش محدث ارموی منتشر شده؛ و اصل آنها در اداره کل ارشاد اسلامی آذربایجان غربی (دبیرخانه همایش)، محفوظ است، بدین قرار است:

۱. نگرشی بر اهمیت تصحیح نسخ خطی و آثار دکتر محدث ارموی، دکتر سعید قره

آجاجلو.

۲. دو کتاب گرانقدر از تصحیحات استاد دکتر جلال‌الدین محدث ارموی، دکتر سید جعفر

حمیدی.

۳. محدث خودستیز و صبح خیز، دکتر سجادی.

۴. استاد محدث ارموی در آینه تعلیقات «نقض»، دکتر ماندنی مواساتیان.

۵. یادى از استاد محدث ارموى، پروين باقرى اهرنجانى .
۶. از حسام الدين چلبى تاجلال الدين ارموى، ابوالفضل على محمدى .
۷. شناخت و معرفى يکى از مفاخر علمى اروميه، مهدى علايى حسيني .
۸. محدث ارموى و تفسير شريف لاهيجى، رضا شکرانى .
۹. نقش محدث در دفاع از حقايت مذهب تشيع، دکتر طاهره خوشحال دستجردى .
۱۰. اروميه، جايگاه علما و فضلاى بزرگ، دکتر بدیع الله دبیری نژاد .
۱۱. محدث و عشق به ولايت، دکتر رحيم نژاد سليم .
۱۲. يادى از حضرت استاد محدث ارموى، امير هوشنگ دانايى .
۱۳. در توصيف محدث (شعر)، هما قدرتى .
۱۴. النقض و اسلوب نقد، دکتر محمد مهدى ناصح .
۱۵. تأثير نگرش هاى علمى استاد محدث، دکتر فریدون تقی زاده .
۱۶. شناخت و معرفى مفاخر علمى و فرهنگى، خليل حقيقت‌گر .
۱۷. شناخت ابعاد مختلف زندگى فرهنگى و آموزشى محدث، پروين ناهيدى .
۱۸. گذرى بر «مصباح الشريعة»، الهام سادات واعظى .
۱۹. شناخت ابعاد مختلف زندگى محدث، محمود محمدى بندرى .
۲۰. تحليلى بر آثار محدث ارموى، حسين عظيم زاده .
۲۱. ارزش و اهميت کار محدث، حسينعلى بيهقى .
۲۲. شيوهٔ استاد محدث در مقدمه نويسى و تصحيح و تعليق متون، رحمان مشتاق مهر .
۲۳. مطالبى راجع به محدث، مهدى آغاسى .
۲۴. محدث، پاسدار فرهنگ شيعه، دکتر ابوالقاسم رادفر .
۲۵. معرفى و نقد كتاب «نسائم الأسحار»، مصطفى مجرّد .
۲۶. مرد اگر هست، بجز عالم ريانى نيست، دکتر محمد دامادى .
۲۷. شرح حال شيخ على ولد يانى، استاد محدث، على صدر ايبى خويى .
۲۸. ديدگاه هاى انتقادى استاد محدث، دکتر ناصر عليزاده .
۲۹. محدث، مصححى پُرکار و پُردان، دکتر فاطمه مدرسى .

۳۰. حدیث عشق علی را محدثی داند، دکتر امیر محمود انوار.
۳۱. سیری در حواشی «الإيضاح»، دکتر جلیل تجلیل.
۳۲. مستدرکاتی بر تصحیحات قیاسی محدث ارموی در چاپ دیوان قوامی رازی، دکتر احمد سمیعی گیلانی.
۳۳. تحقیقی در زبان کتاب «نقض»، دکتر علی اشرف صادقی.
۳۴. استاد محدث در پژوهشگاه تحقیق و حفظ امانت، دکتر عباس کی منش.
- ج (تراجم الرجال، سید احمد حسینی، کتاب خانه آیه الله مرعشی، قم، ۱۴۱۴ق، ج ۱، ص ۱۲۸-۱۲۹).
- د) مفاخر آذربایجان، عقیقی بخشایشی، نشر آذربایجان، تبریز، ۱۳۷۴ش، ج ۱، ص ۳۷۷-۳۷۸.
- ه) نقباء البشر، شیخ آقا بزرگ تهرانی، دارالمرتضی، مشهد، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص ۳۰۶.
- و) چهار نامه از عباس اقبال به جلال محدث، به اهتمام میر هاشم محدث، کلک، سال اول (۱۳۶۹)، ش ۱۱-۱۲، ص ۳۲۷-۳۳۱.
- ز) به یاد میر جلال‌الدین محدث ارموی، کیهان فرهنگی، سال دوم (۱۳۶۴)، ش ۸، ص ۳۶-۳۷.
- ح) جلال‌الدین محدث ارموی، کلک، ش ۲۱ (آذر ۱۳۷۰)، ص ۱۹۱-۱۹۲.
- ط) سید جلال‌الدین محدث ارموی، آینده، سال پنجم (۱۳۵۸)، ص ۹۴۹-۹۵۳.
- ی) اطلاعات تکمیلی درباره جلال‌الدین محدث، علی محدث، آینده، سال ششم (۱۳۵۹)، ص ۳۰۷-۳۰۹.